

Η σχέση χαρακτηριστικών της δομής και της λειτουργίας της οικογένειας με τις γονεϊκές αντιλήψεις για την προσωπικότητα των παιδιών

Βασίλης Παυλόπουλος, Ηλίας Γ. Μπεζεβέγκης, Κωνσταντίνα Λυκισάκου, *Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Η παρούσα ανακοίνωση συνιστά μέρος ευρύτερου διαπολιτιστικού προγράμματος που έχει ως στόχο την κατασκευή μιας νέας γενιάς ψυχομετρικών μέσων για την αξιολόγηση της προσωπικότητας από την προσχολική ηλικία έως την εφηβεία, με βάση τις γονεϊκές αντιλήψεις.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 300 περίπου οικογένειες. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν τα εξής ψυχομετρικά μέσα: (α) το ερωτηματολόγιο «Διαστάσεις προσωπικότητας παιδιών και εφήβων» (E-ΔΙΠΡΟΠΕ, Μπεζεβέγκης, & Παυλόπουλος, 1998) σε αναθεωρημένη έκδοση για παιδιά 3-13 ετών, (β) ερωτηματολόγιο για τη συναισθηματική συνοχή και προσαρμοστικότητα των μελών της οικογένειας (Olson, Portner, & Bell, 1991), (γ) αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο για τους γονεϊκούς ρόλους, και (δ) κλίμακα αυτοαντίληψης της ικανότητας για το παιδί (Harter, 1985).

Τα ευρήματα αναφέρονται, καταρχήν, στις ψυχομετρικές ιδιότητες της αναθεωρημένης, διαπολιτιστικής έκδοσης του ερωτηματολογίου E-ΔΙΠΡΟΠΕ, καθώς και στη σύγκριση της δομής του με το μοντέλο των «πέντε μεγάλων» παραγόντων της προσωπικότητας (John, 1990. McCrae, & Costa, 1997). Επίσης, διερευνώνται πιθανές συσχετίσεις των γονεϊκών αντιλήψεων για την προσωπικότητα των παιδιών με τη συναισθηματική συνοχή και προσαρμοστικότητα της οικογένειας, με την εμπλοκή του πατέρα και της μητέρας στην ανατροφή του παιδιού, με την πυκνότητα κατοικίας και με την αυτοαντίληψη της ικανότητας των παιδιών. Έτσι, τα δεδομένα της έρευνας επιτρέπουν τη συστηματική μελέτη της αναπτυσσόμενης προσωπικότητας σε σχέση με μεταβλητές που δεν περιορίζονται σε μεμονωμένα χαρακτηριστικά του γονέα ή του παιδιού, αλλά προεκτείνονται στη δομή και τη λειτουργία της οικογένειας ως συστήματος, η δυναμική του οποίου ξεπερνά την αθροιστική επίδραση των μελών.

Ανακοίνωση στο 8^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας, Αλεξανδρούπολη, 24-27 Μαΐου 2001

Διεύθυνση Βασίλης Παυλόπουλος
επικοινωνίας: Τομέας Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Πανεπιστημιόπολη, Ιλίσια 15784, Αθήνα.

Τηλ. 01-7277529

Fax. 01-7277534

E-mail. vpavlop@psych.uoa.gr και ebesev@psych.uoa.gr

Γονεϊκές αντιλήψεις για την προσωπικότητα των παιδιών και χαρακτηριστικά της οικογένειας

Βασίλης Παυλόπουλος, Ηλίας Μπεζεβέγκης, & Νάντια Λυκιτσάκου

Πανεπιστήμιο Αθηνών

- Η δομή της προσωπικότητας και της ιδιοσυγκρασίας στην ανάπτυξη: Εντυπωσιακή πολυειδία θεωριών και μεθόδων, ελλιπής διασύνδεση με την έρευνα της ενήλικης προσωπικότητας.
- Η μελέτη της παιδικής προσωπικότητας στο οικογενειακό πλαίσιο: Η αγνοημένη διάσταση;
- Γονεϊκές αντιλήψεις της προσωπικότητας των παιδιών: Η συμβολή της Κοινωνικής Ψυχολογίας (άρρητες θεωρίες της προσωπικότητας, θεωρίες κοινωνικής απόδοσης).
- Στόχοι της έρευνας:
 - Ψυχομετρικός έλεγχος ενός νέου ερωτηματολογίου για την αξιολόγηση της προσωπικότητας των παιδιών από τους γονείς.
 - Συσχέτιση των γονεϊκών αντιλήψεων για την προσωπικότητα του παιδιού με χαρακτηριστικά της δομής και της λειτουργίας της οικογένειας.

Χαρακτηριστικά του δείγματος

➤ N = 276 οικογένειες (μητέρες ΚΑΙ πατέρες)

➤ Τόπος κατοικίας	<i>f</i>	%
Αθήνα	106	38,4
Άλλη πόλη	85	30,8
Κωμόπολη / χωριό	64	23,2
Νησί	14	5,1

➤ Εκπαίδευση γονέων

	Πατέρες		Μητέρες	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Δημ./Γυμν.	72	26,8	62	23,0
Λύκειο	68	25,3	108	40,0
ΙΕΚ/ΤΕΙ	65	24,2	43	15,9
ΑΕΙ	64	23,8	57	21,1
Σύνολο	269	97,5	270	97,8

➤ Φύλο παιδιών	<i>f</i>	%
Αγόρια	135	48,9
Κορίτσια	141	51,1

➤ Ηλικία παιδιών (Γ-ΣΤ Δημοτικού)	M.O.	T.A.	Min.	Max.
	10,29	1,19	7,33	12,92

Μετρήσεις που αφορούν σε ψυχολογικά χαρακτηριστικά των παιδιών

➤ Ε-ΔΙΠΡΟΠΕ (Μπεζεβέγκης, & Παυλόπουλος, υπό δημοσίευση)

	N πρωτ.	Cronbac h's α	% εξηγ. διασπ.	M.O.	T.A.
Εξωστρέφεια	29	0,92	9,7	4,55	0,64
Συναισθηματική αντιδραστικότητα	23	0,93	9,7	3,67	0,94
Προσήνεια	21	0,91	8,9	5,76	0,60
Ευσυνειδησία	16	0,90	7,6	4,84	0,82
Νοητική ανάπτυξη	15	0,90	6,7	4,78	0,68

Σημείωση: Η κλίμακα βαθμολόγησης κυμαίνεται από 1=«καθόλου» μέχρι 7=«πάρα πολύ».

➤ Κλίμακα αυτοαντίληψης της ικανότητας (Harter, 1985)

	N πρωτ.	Cronbach' s α	M.O.	T.A.
Σχολική ικανότητα	6	0,76	2,98	0,60
Σχέσεις με συνομηλίκους	6	0,74	3,19	0,60
Αθλητική ικανότητα	6	0,77	2,68	0,65
Φυσική εμφάνιση	6	0,83	3,01	0,70
Συμπεριφορά	6	0,76	2,98	0,60
Σφαιρική αυτοαξία	6	0,77	3,12	0,58

Σημείωση: Η κλίμακα βαθμολόγησης κυμαίνεται από 0 μέχρι 4 (υψηλότερη βαθμολογία δηλώνει θετικότερη αυτοαντίληψη της ικανότητας).

Μετρήσεις που αφορούν στη δομή και λειτουργία της οικογένειας

➤ Συναισθηματική συνοχή και προσαρμοστικότητα (Olson et al., 1991)

	N πρωτ.	Cronbac h's α	% εξηγ. διασπ.	M.O.	T.A.
Συναισθηματική συνοχή	10	0,81	15,8	4,25	0,43
Συναισθηματική απομόνωση	6	0,72	15,1	1,60	0,52
Συμμετοχική ιεράρχηση ρόλων	5	0,65	10,0	3,50	0,56

Σημείωση: Η κλίμακα βαθμολόγησης κυμαίνεται από 1=«σχεδόν ποτέ» μέχρι 5=«σχεδόν πάντα».

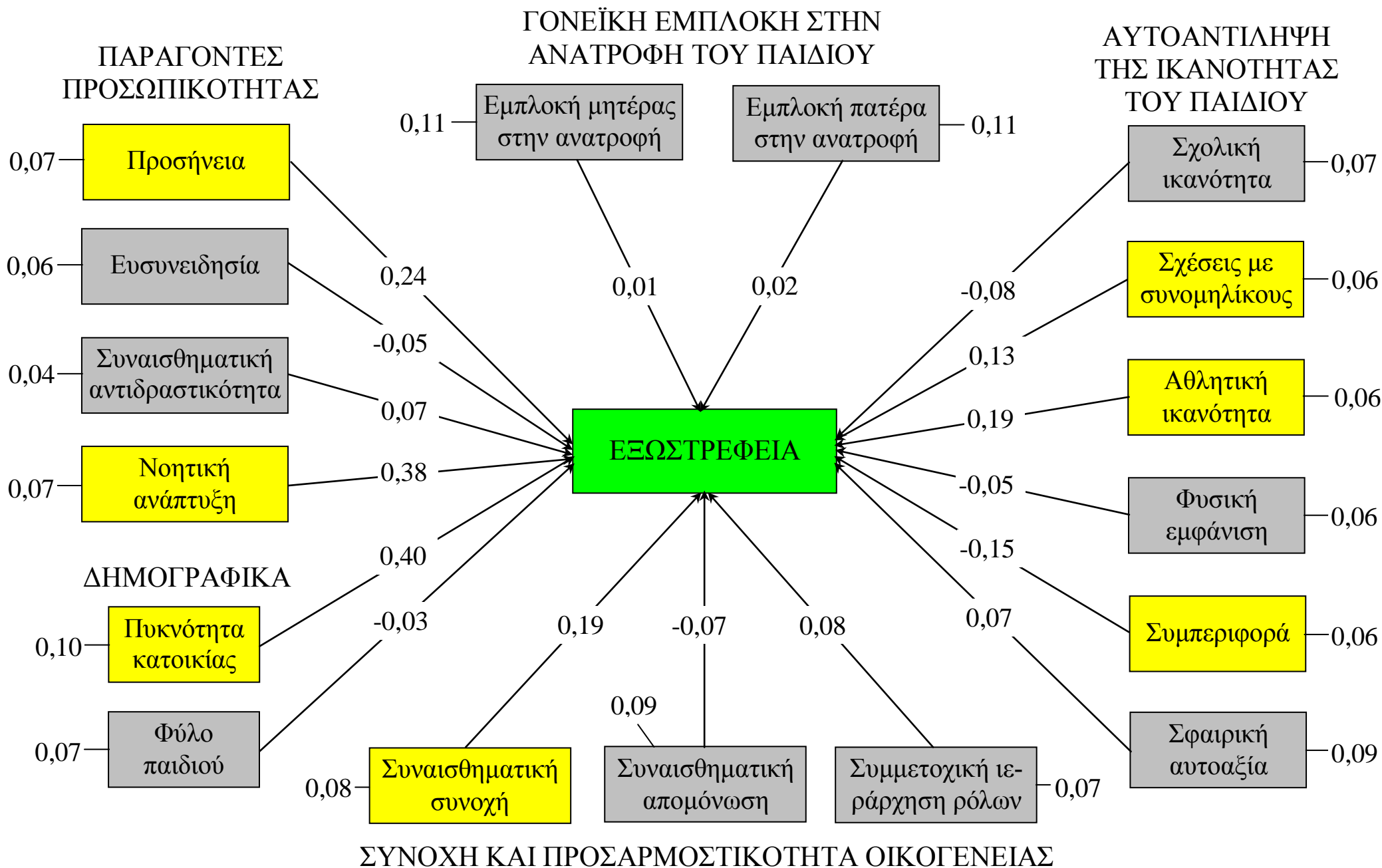
➤ Γονεϊκή εμπλοκή στην ανατροφή του παιδιού (αυτοσχέδια κλίμακα)

	N πρωτ.	Cronbach' s α	M.O.	T.A.
Της μητέρας	6	0,65	4,19	0,66
Του πατέρα		0,69	3,17	0,83

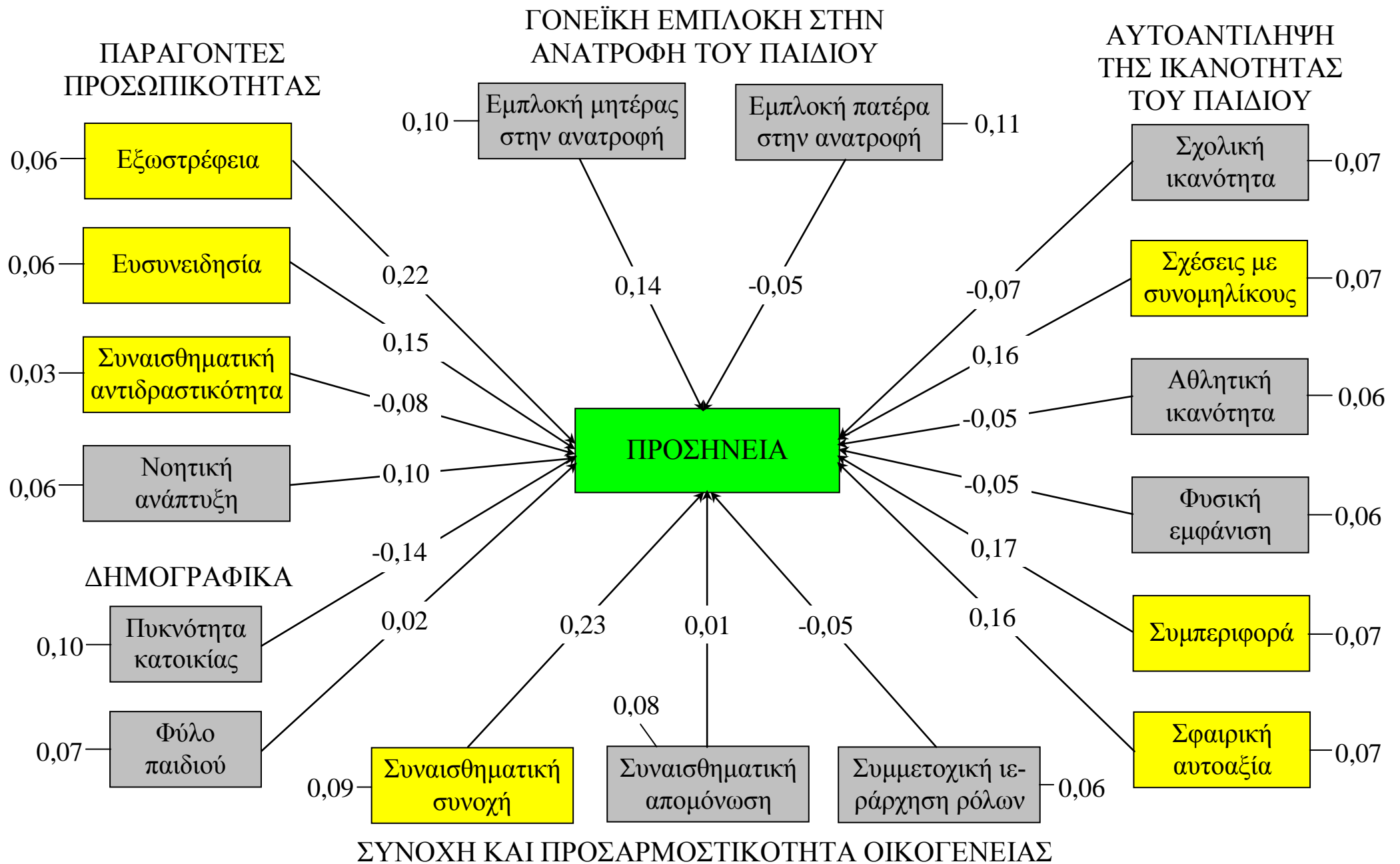
Σημείωση: Η κλίμακα βαθμολόγησης κυμαίνεται από 1=«σχεδόν ποτέ» μέχρι 5=«σχεδόν πάντα».

➤ Πυκνότητα κατοικίας

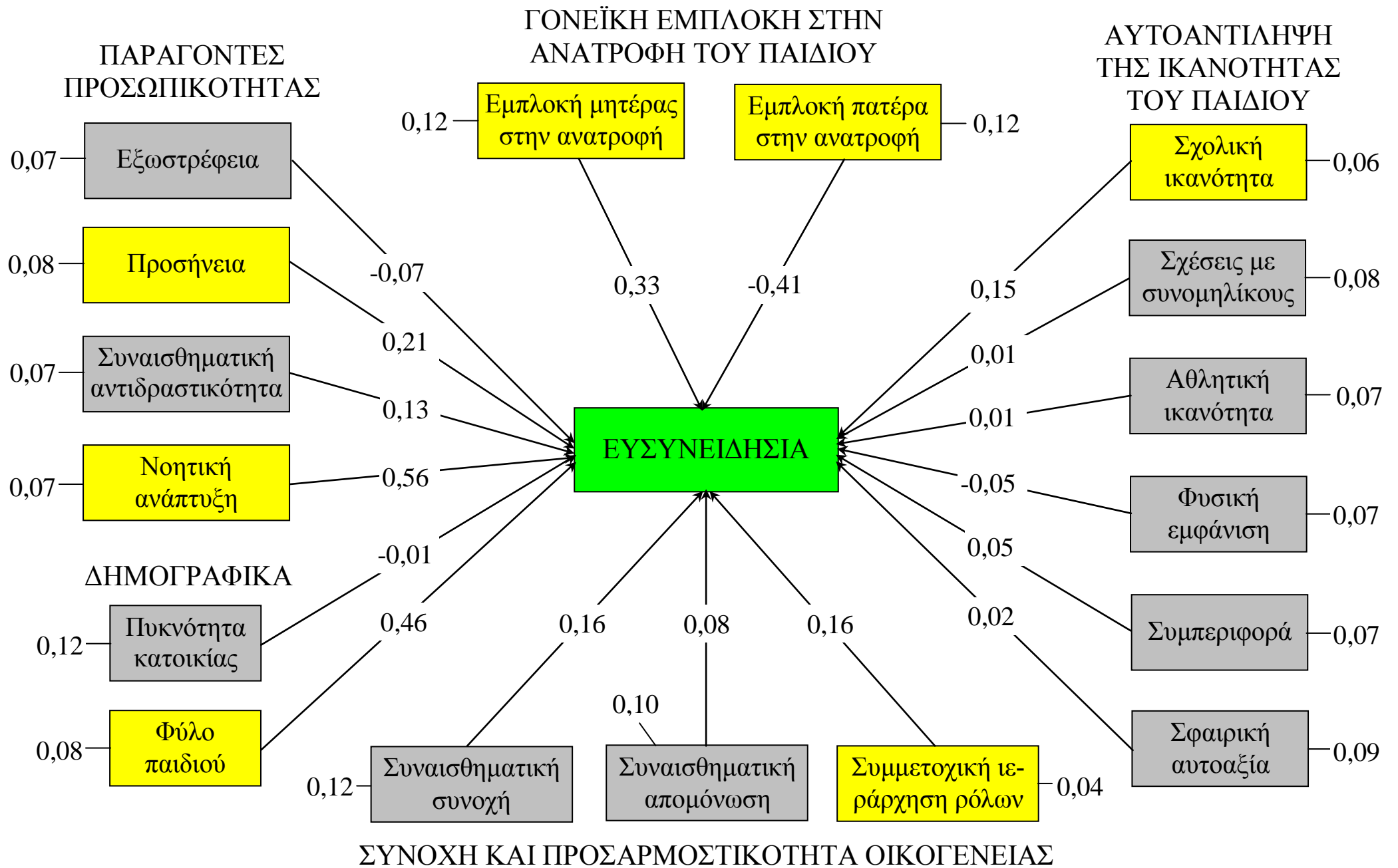
	M.O.	T.A.
Αριθμός ατόμων ανά δωμάτιο	1,14	0,31

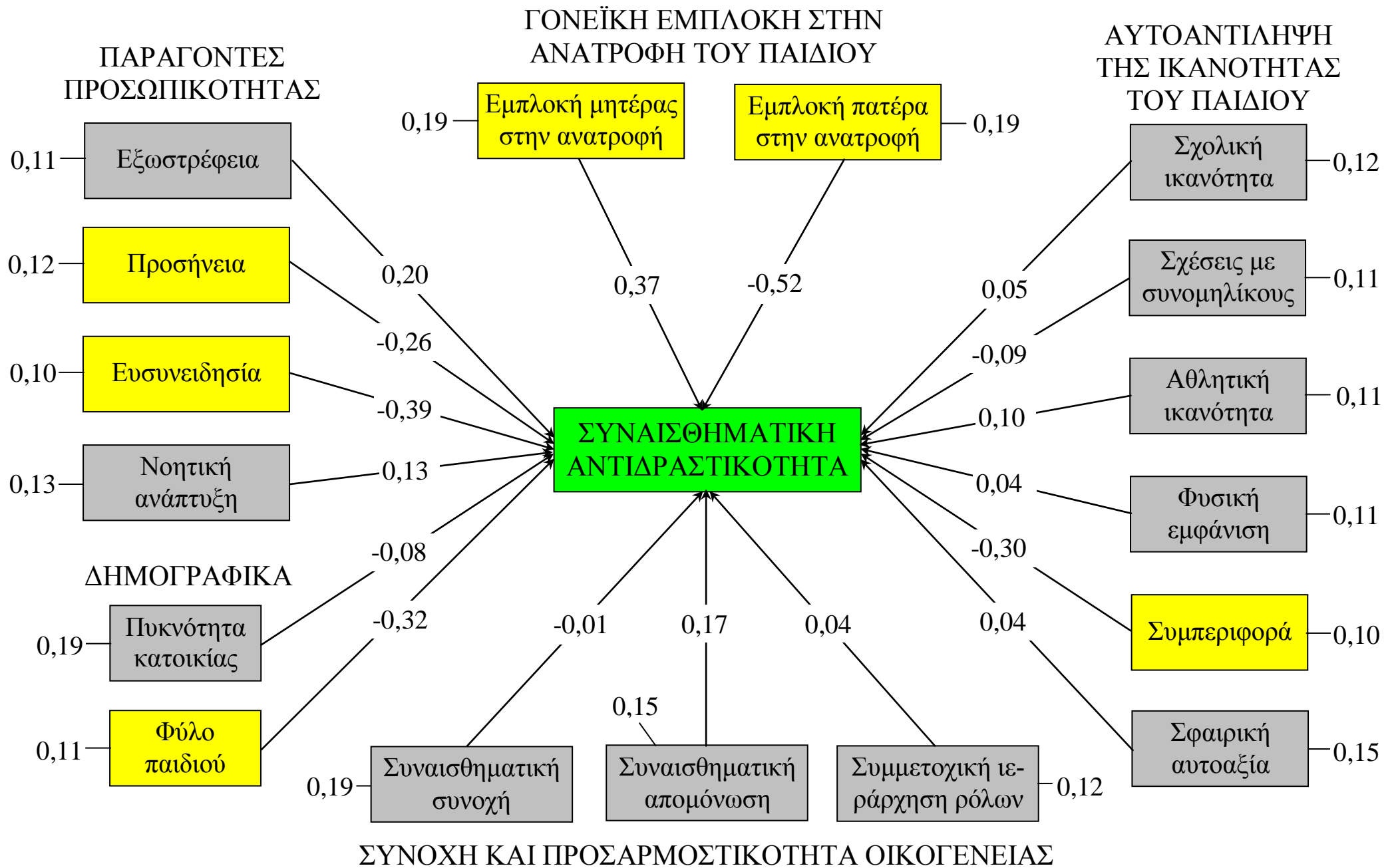
Δείκτες παλινδρομικής ανάλυσης: Multiple $R=0,67$, $R^2=0,45$, Adj. $R^2=0,40$

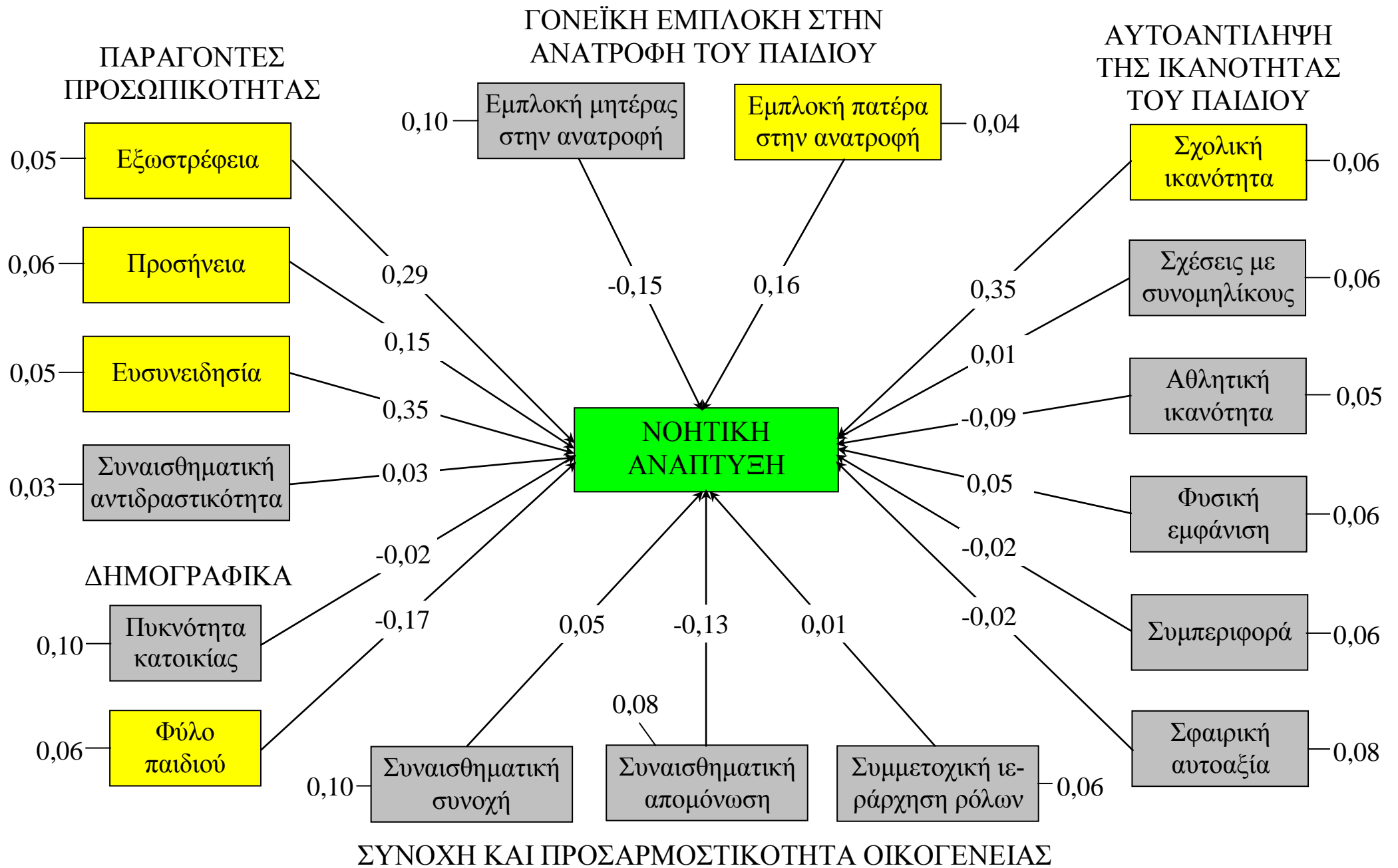
Δείκτες παλινδρομικής ανάλυσης: Multiple $R=0,65$, $R^2=0,42$, Adj. $R^2=0,38$

Δείκτες παλινδρομικής ανάλυσης: Multiple $R=0,76$, $R^2=0,58$, Adj. $R^2=0,55$

Δείκτες παλινδρομικής ανάλυσης: Multiple $R=0,48$, $R^2=0,23$, Adj. $R^2=0,16$

Δείκτες παλινδρομικής ανάλυσης: Multiple $R=0,79$, $R^2=0,62$, Adj. $R^2=0,59$

Συμπεράσματα

- Αν και τα γνωρίσματα της προσωπικότητας θεωρούνται σχετικά σταθερά και διαρκή, σημαντικό ποσοστό διακύμανσης των γονεϊκών αντιλήψεων εξηγείται από τη σχέση της προσωπικότητας του παιδιού με στοιχεία της δομής και της λειτουργίας της οικογένειας.
- Οι θετικές διαστάσεις του συναισθηματικού κλίματος στην οικογένεια συνδέονται με πιο ευνοϊκή αξιολόγηση των διαπροσωπικών γνωρισμάτων της προσωπικότητας του παιδιού από τους γονείς.
- Η αυτοαντίληψη της ικανότητας του παιδιού και οι αντιλήψεις των γονέων τείνουν, γενικά, να συμφωνούν. Πρόκειται για αντανάκλαση μιας πραγματικότητας ή για αυτοεκπληρούμενες γονεϊκές προφητείες;
- Ο βαθμός εμπλοκής των γονέων στην ανατροφή του παιδιού επηρεάζει τις αντιλήψεις τους για την προσωπικότητά του, αν και με διαφορετικό τρόπο για τον πατέρα και τη μητέρα.
- Τα ευρήματα που αφορούν τη σχέση μεταξύ φύλου παιδιού και προσωπικότητας είναι σύμφωνα με τα αντίστοιχα στερεότυπα και δηλώνουν τη συμβολή της κοινωνικοποίησης στην ψυχολογική διαφοροποίηση αγοριών και κοριτσιών.

Η έρευνα που θα παρουσιάσω, εντάσσεται στα πλαίσια ενός ευρύτερου διαπολιτιστικού προγράμματος για τη μελέτη της προσωπικότητας και των ατομικών διαφορών στην ανάπτυξη, στο οποίο συμμετέχει ο Τομέας Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Αρχικά θα ήθελα να περιγράψω με συντομία τις βασικές θεωρητικές διαπιστώσεις που αποτέλεσαν την αφετηρία για το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή της έρευνας:

Ο αναγνώστης της βιβλιογραφίας για τις ατομικές διαφορές στην παιδική προσωπικότητα και ιδιοσυγκρασία βρίσκεται αντιμέτωπος με τεράστιο αριθμό γνωρισμάτων και με απίστευτη ποικιλία διαγνωστικών μεθόδων (Strelau, 1991), συχνά αποσπασματικού χαρακτήρα.

Ένα άλλο συμπέρασμα από την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας είναι η εντύπωση ότι η προσωπικότητα του παιδιού αναπτύσσεται περίπου σε ένα κοινωνικό κενό. Συνήθως οι έρευνες περιλαμβάνουν μετρήσεις που αφορούν διαπροσωπικές σχέσεις σε επίπεδο δυαδικής επικοινωνίας. Η οικογένεια, ως σύστημα, απουσιάζει, παρά τη γενική συμφωνία για το σπουδαίο ρόλο της στην ανάπτυξη.

Βέβαια, πρέπει να επισημάνουμε πως, όταν προσεγγίζει κανείς ερευνητικά το παιδί μέσω των γονέων, ουσιαστικά μετρά τις γονεϊκές *αντιλήψεις* για το παιδί. Και γνωρίζουμε από τις κοινωνιοψυχολογικές μελέτες σχετικά με τις άρρητες θεωρίες της προσωπικότητας και την κοινωνική απόδοση ότι οι γονεϊκές αντιλήψεις μπορεί μερικές φορές να μας λένε περισσότερα πράγματα για τους ίδιους τους γονείς παρά για τα παιδιά, χωρίς όμως αυτό να τις καθιστά λιγότερο ενδιαφέρουσες και σημαντικές για τον ερευνητή.

Η δική μας έρευνα έχει διττό στόχο: Κατά πρώτο λόγο, θέλαμε να ελέγξουμε τις ψυχομετρικές ιδιότητες ενός νέου ερωτηματολογίου για την αξιολόγηση της προσωπικότητας του παιδιού από τους γονείς. Στη συνέχεια, αναζητήσαμε συσχετίσεις των γονεϊκών αντιλήψεων για την προσωπικότητα του παιδιού με χαρακτηριστικά της δομής και της λειτουργίας της οικογένειας.

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ 2 – Χαρακτηριστικά του δείγματος

Το συνολικό δείγμα αποτελείται από 276 οικογένειες που ζουν σε διάφορες γεωγραφικές περιοχές της Ελλάδας. Η κατανομή ως προς το φύλο του γονέα είναι ιδανική, εφόσον σε όλες τις περιπτώσεις συμμετείχαν και οι δύο γονείς. Αλλά και ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης του γονέα και το φύλο του παιδιού, ο τυχαίος τρόπος επιλογής του δείγματος κατέληξε σε σχετική ισορροπία. Τα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα είναι σχολικής ηλικίας (7,5-12 ετών) και φοιτούσαν στη Γ, Δ, Ε και ΣΤ τάξη του Δημοτικού.

Οι γονείς αξιολόγησαν την προσωπικότητα του παιδιού τους με το ερωτηματολόγιο «Διαστάσεις προσωπικότητας παιδιών και εφήβων», σε αναθεωρημένη έκδοση για παιδιά 3-13 ετών. Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελεί μια προσπάθεια συγχώνευσης τεσσάρων ψυχομετρικών μέσων που είχαν αρχικά κατασκευαστεί για πιο περιορισμένο ηλικιακό εύρος παιδιών [3, 6, 9 και 12 ετών] και τα οποία παρουσίασε νωρίτερα ο καθ. κ. Ηλίας Μπεζεβέγκης. Στην προκαταρκτική του μορφή, αποτελείται από 150 προτάσεις που αναφέρονται σε διάφορες συμπεριφορές των παιδιών και βαθμολογούνται με μία κλίμακα τύπου Likert, από 1=«καθόλου» μέχρι 7=«πάρα πολύ». Η ανάλυση παραγόντων έδειξε ότι η δομή του ερωτηματολογίου είναι πολύ κοντά στο μοντέλο των πέντε «μεγάλων» παραγόντων της προσωπικότητας, αν και με επιμέρους διαφοροποιήσεις. Οι παράγοντες που εντοπίσαμε είναι: εξωστρέφεια, συναισθηματική αντιδραστικότητα, προσήνεια, ευσυνειδησία και νοητική ανάπτυξη. Η αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας των παραγόντων είναι αρκετά υψηλή, όπως φαίνεται από τους δείκτες Cronbach alpha. Να παρατηρήσουμε ότι η τελική μορφή του ερωτηματολογίου είναι πιο σύντομη, εφόσον 46 προτάσεις αποκλείστηκαν επειδή δεν πληρούσαν τα ψυχομετρικά κριτήρια. Επίσης, να σημειωθεί ότι στις επόμενες αναλύσεις χρησιμοποιήσαμε το μέσο όρο της εκτίμησης του πατέρα και της μητέρας για κάθε παιδί [αφού έτσι κι αλλιώς δεν βρέθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο γονέων σε κανένα παράγοντα της προσωπικότητας].

Στα παιδιά χορηγήσαμε μία κλίμακα αυτοαντίληψης της ικανότητας που έχει κατασκευάσει η Suzan Harter (Harter, 1985). Η κλίμακα αυτή μετρά έξι διαστάσεις αυτοαντίληψης του παιδιού με αρκετά ικανοποιητική αξιοπιστία (Cronbach alpha 0,74-0,83). Υψηλότερη βαθμολογία σε κάθε υποκλίμακα δηλώνει θετικότερη αυτοαντίληψη της ικανότητας του παιδιού.

Καθένας από τους δύο γονείς συμπλήρωσε μία κλίμακα που αξιολογεί τη συναισθηματική συνοχή και προσαρμοστικότητα της οικογένειας (Olson et al., 1991). Από την ανάλυση παραγόντων προέκυψαν οι τρεις παράγοντες που βλέπετε και στη διαφάνεια: συναισθηματική συνοχή, συναισθηματική απομόνωση και συμμετοχική ιεράρχηση ρόλων. Κι εδώ στις περαιτέρω αναλύσεις χρησιμοποιήσαμε το μέσο όρο των εκτιμήσεων του πατέρα και της μητέρας για κάθε παράγοντα.

Χορηγήσαμε επίσης μία αυτοσχέδια κλίμακα που αποτελείται από 6 προτάσεις και μετρά το βαθμό της εμπλοκής του πατέρα και της μητέρας στην ανατροφή του παιδιού.

Τέλος, υπολογίσαμε την πυκνότητα της κατοικίας των οικογενειών με ένα δείκτη που δηλώνει την αναλογία ατόμων ανά δωμάτιο σπιτιού.

Για να διερευνήσουμε τις συσχετίσεις των γονεϊκών αντιλήψεων για την προσωπικότητα του παιδιού με τις ψυχολογικές παραμέτρους που είχαμε στη διάθεσή μας, χρησιμοποιήσαμε τη στατιστική μέθοδο της πολλαπλής ανάλυσης παλινδρόμησης. Εξαρτημένη μεταβλητή ήταν κάθε φορά ένας παράγοντας προσωπικότητας του παιδιού (φαίνεται στο κέντρο της διαφάνειας, με πράσινο χρώμα), ενώ «μεταβλητές πρόβλεψης» ήταν: (α) οι υπόλοιποι παράγοντες προσωπικότητας του παιδιού, (β) οι διαστάσεις αυτοαντίληψης της ικανότητας του παιδιού, (γ) οι παράγοντες συναισθηματικής συνοχής και προσαρμοστικότητας της οικογένειας, (δ) ο βαθμός γονεϊκής εμπλοκής του πατέρα και της μητέρας στην ανατροφή του παιδιού, και (ε) δύο δημογραφικά στοιχεία: η πυκνότητα κατοικίας και το φύλο του παιδιού. Στις διαφάνειες, το κίτρινο χρώμα δηλώνει στατιστικώς σημαντική συμβολή στην πρόβλεψη της εξαρτημένης μεταβλητής, ενώ το γκριζό χρώμα δηλώνει στατιστικώς ασήμαντη συσχέτιση. Οι αριθμοί που είναι ενσωματωμένοι στα βέλη δηλώνουν τους δείκτες παλινδρόμησης (Β-τιμές), ενώ ο αριθμός στο περιθώριο κάθε πλαισίου αναφέρεται στο τυπικό σφάλμα του δείκτη παλινδρόμησης. Επίσης, δίνονται οι συνοπτικοί δείκτες της παλινδρομικής ανάλυσης. [ο δείκτης πολλαπλής συνάφειας και το ποσοστό της εξηγούμενης διασποράς της εξαρτημένης μεταβλητής για το δείγμα και για τον πληθυσμό].

Πρέπει να επισημάνουμε ότι οι αναλύσεις αυτές έχουν διερευνητικό χαρακτήρα. Δεν επιχειρούμε να επιβεβαιώσουμε κάποιο μοντέλο αιτιωδών σχέσεων. Περισσότερο μας ενδιαφέρει τι ποσοστό διακύμανσης των παραγόντων προσωπικότητας εξηγείται κάθε φορά, καθώς και ποιες ψυχολογικές διαστάσεις του παιδιού και της οικογένειας συνδέονται με τη διακύμανση αυτή και, βεβαίως, προς ποια κατεύθυνση.

Όσον αφορά την Εξωστρέφεια, οι «μεταβλητές πρόβλεψης» που χρησιμοποιήσαμε, ερμηνεύουν το 45% της διασποράς αυτού του παράγοντα. Ισχυρότερες συσχετίσεις της εξωστρέφειας του παιδιού εντοπίζονται με την πυκνότητα κατοικίας, με τη συναισθηματική συνοχή της οικογένειας, με άλλους δύο παράγοντες προσωπικότητας: την προσήνεια και τη νοητική ανάπτυξη, και με τρεις διαστάσεις αυτοαντίληψης του παιδιού: σχέσεις με συνομηλίκους, αθλητική ικανότητα και συμπεριφορά. [Ο βαθμός της γονεϊκής εμπλοκής στην ανατροφή του παιδιού και το φύλο του παιδιού δεν σχετίζονται σημαντικά με την εξωστρέφεια.]

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ 6 – Ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης των IV's στη Συναισθηματική Αντιδραστικότητα

Η συναισθηματική αντιδραστικότητα ήταν ο παράγοντας της προσωπικότητας με το χαμηλότερο ποσοστό εξηγούμενης διασποράς [23% για το δείγμα και 16% για τον πληθυσμό] από τις «μεταβλητές πρόβλεψης» που χρησιμοποιήσαμε. Αν αφαιρούσαμε, μάλιστα, τους άλλους δύο παράγοντες της προσωπικότητας με τους οποίους σχετίζεται, την προσήνεια και την ευσυνειδησία, τότε το ποσοστό αυτό πέφτει περίπου στο μισό. Θα παρατηρήσουμε εδώ την αντίστροφης κατεύθυνσης επίδραση της γονεϊκής εμπλοκής στην ανατροφή του παιδιού: όσο αυξάνεται ο βαθμός εμπλοκής της μητέρας τόσο αυξάνεται η συναισθηματική αντιδραστικότητα, ενώ αντίθετα όσο αυξάνεται ο βαθμός εμπλοκής του πατέρα τόσο μειώνεται η συναισθηματική αντιδραστικότητα του παιδιού. Επίσης, τα αγόρια αξιολογούνται πιο αρνητικά από τα κορίτσια στον παράγοντα αυτό. Τέλος, η αυξημένη συναισθηματική αντιδραστικότητα συνδέεται με χαμηλότερη αυτοαντίληψη του παιδιού όσον αφορά τη συμπεριφορά του.

Ποσοστό 42% της διασποράς της προσήνειας των παιδιών του δείγματός μας εξηγείται από τις «μεταβλητές πρόβλεψης». Πιο ισχυρές φαίνεται ότι είναι οι συσχετίσεις της προσήνειας με άλλους παράγοντες της προσωπικότητας του παιδιού: εξωστρέφεια, ευσυνειδησία και συναισθηματική αντιδραστικότητα. Αξιόλογη είναι και η σχέση της προσήνειας με τη συναισθηματική συνοχή στην οικογένεια. Επίσης, τρεις διαστάσεις αυτοαντίληψης της ικανότητας του παιδιού συνδέονται θετικά με την προσήνεια: οι σχέσεις με συνομηλίκους, η συμπεριφορά και η σφαιρική αυτοαξία. [Η γονεϊκή εμπλοκή στην ανατροφή του παιδιού και τα δημογραφικά στοιχεία δεν εμφάνισαν στατιστικώς σημαντικούς δείκτες πρόβλεψης της προσήνειας.]

Όσον αφορά την ευσυνειδησία, καταρχήν θα επισημάνουμε κι εδώ την αντίστροφη επίδραση της γονεϊκής εμπλοκής. Όσο περισσότερο εμπλέκονται οι πατέρες στην ανατροφή του παιδιού τόσο πιο αρνητικές τείνουν να γίνονται οι γονεϊκές αξιολογήσεις της ευσυνειδησίας, ενώ όσο περισσότερο εμπλέκονται οι μητέρες τόσο θετικότερα αξιολογείται η ευσυνειδησία. Σημαντική επίσης είναι η σχέση της ευσυνειδησίας με άλλους δύο παράγοντες της προσωπικότητας, τη νοητική ανάπτυξη και την προσήνεια. Ακόμα, η ευσυνειδησία συνδέεται θετικά με τη συμμετοχική ιεράρχηση των ρόλων στην οικογένεια και με την αυτοαντίληψη της σχολικής ικανότητας του παιδιού. Τέλος, τα κορίτσια αξιολογούνται ως περισσότερο ευσυνείδητα από τα αγόρια. Συνολικά, οι παραπάνω συσχετίσεις ερμηνεύουν 58% της ευσυνειδησίας των παιδιών του δείγματός μας.

ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ 9 – Ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης των IV's στη Νοητική Ανάπτυξη

Το υψηλότερο ποσοστό εξηγούμενης διασποράς βρέθηκε στη στατιστική πρόβλεψη της νοητικής ανάπτυξης (62%). Αυτό οφείλεται κυρίως στη σχέση αυτού του παράγοντα με την ευσυνειδησία, την εξωστρέφεια και την προσήνεια, δηλαδή τρεις άλλους παράγοντες προσωπικότητας του παιδιού. Επίσης, όπως θα περίμενε κανείς, υψηλότερη αυτοαντίληψη της σχολικής ικανότητας του παιδιού συνδέεται με θετικότερη αξιολόγηση της νοητικής ανάπτυξης από τους γονείς. Τέλος, τα αγόρια αξιολογούνται πιο θετικά από τα κορίτσια στον παράγοντα αυτό [ενώ κανέναν παράγοντα συναισθηματικής συνοχής και προσαρμοστικότητας της οικογένειας δεν σχετίζεται με τη νοητική ανάπτυξη.]

Συνοψίζοντας τα παραπάνω ευρήματα, θα παρατηρήσουμε τα εξής:

Αν και τα γνωρίσματα της προσωπικότητας θεωρούνται σχετικά σταθερά και διαρκή, σημαντικό ποσοστό της διακύμανσης των γονεϊκών αντιλήψεων εξηγείται από τη σχέση της προσωπικότητας του παιδιού με στοιχεία της δομής και της λειτουργίας της οικογένειας. Ασφαλώς πρόκειται για στατιστική πρόβλεψη, αλλά και πάλι δεν μπορούμε παρά να διαπιστώσουμε ότι αυτά που οι γονείς βλέπουν στο παιδί φαίνεται πως είναι συνάρτηση τόσο της «πραγματικής» εικόνας του παιδιού όσο και άλλων παραγόντων, κοινωνικής προέλευσης. Σύμφωνα με μία άλλη εκδοχή, όχι απαραίτητα αντίθετη της προηγούμενης, αυτοί οι κοινωνικοί παράγοντες είναι που οδηγούν σε αντίστοιχη ψυχολογική διαφοροποίηση των παιδιών.

Για παράδειγμα, βρήκαμε ότι οι θετικές διαστάσεις του συναισθηματικού κλίματος στην οικογένεια συνδέονται με πιο ευνοϊκή αξιολόγηση των διαπροσωπικών γνωρισμάτων της προσωπικότητας του παιδιού από τους γονείς. Κι ακόμα, ότι η αυτοαντίληψη της ικανότητας του παιδιού και οι αντιλήψεις των γονέων τείνουν, γενικά, να συμφωνούν. Επίσης, ότι ο βαθμός εμπλοκής των γονέων στην ανατροφή του παιδιού επηρεάζει τις εκτιμήσεις τους για την προσωπικότητά του, αν και με διαφορετικό τρόπο για τον πατέρα και τη μητέρα. Αλλά και τα ευρήματα που αφορούν τη σχέση μεταξύ του φύλου του παιδιού και των παραγόντων της προσωπικότητας είναι σύμφωνα με τα αντίστοιχα στερεότυπα και δηλώνουν τη συμβολή της κοινωνικοποίησης στη διαμόρφωση της ταυτότητας του ρόλου των δύο φύλων.

Είτε δεχτούμε ότι πρόκειται για αντανάκλαση μιας πραγματικότητας είτε για αυτοεκπληρούμενες γονεϊκές προσδοκίες, αξίζει να ενδιαφερθούμε για στη μελέτη των συνθηκών κάτω από τις οποίες το οικογενειακό περιβάλλον μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη θετικών γνωρισμάτων της προσωπικότητας του παιδιού [έτσι ώστε να είμαστε σε θέση να σχεδιάσουμε την καλύτερη δυνατή παρέμβαση].